

EVROPSKY VÝZNAMNÁ LOKALITA ŠPIDLÁKY

O PROJEKTU

Projekt s názvem „**Obnova biotopů a druhů subpanonských travinnobylinných porostů**“ koordinuje **Bratislavské regionálne ochrannárske združenie (BROZ)**, za slovenskou stranu je partnerem Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky. Na české straně je partnerem projektu **Český svaz ochránců přírody základní organizace Onyx** ve spolupráci s Jihomoravským krajem. Zkrácený název (akronym) projektu zní: **LIFE Subpannonic**.

Projekt je zaměřen na zlepšení stavu a následnou ochranu ohrožených druhů rostlin i tzv. evropsky významných lokalit v rámci soustavy Natura 2000. Často se jedná o přírodní fenomény výjimečně vzácné nejen v rámci Slovenska a České republiky, ale celé Evropské Unie. Bylina ruměnice turňanská se vyskytuje pouze na 5 lokalitách v Evropě, z toho na 4 na Slovensku, na 1 v Maďarsku. Další rostlina pelyněk Pančičův roste pouze na 10 lokalitách, z toho na 3 na Moravě, na Slovensku se nevyskytuje. Orchidej jazýček východní roste na Slovensku pouze na pěti lokalitách, v České republice v současnosti neroste, je znám jen z historických záznamů.

Nejen tyto ohrožené, a tudíž zákonem přísně chráněné rostliny jsou předmětem zájmu projektu LIFE. Jsou to také celé ekosystémy, které umožňují život mnoha dalším ohroženým druhům rostlin a živočichů, motýlů, brouků nebo ptáků. Jde konkrétně o 450 hektarů suchých a stepních trávníků tzv. panonské oblasti, která na jižním a východním Slovensku i jižní Moravě hostí množství teplomilných druhů. Současně jsou však tyto trávníky ohroženy opuštěním tradičního hospodaření, které se projevuje změnou zhoršováním stavu trávníků, zarůstáním dřevinami nebo invazními druhy rostlin. Z tohoto důvodu je také cílem projektu zajistit už v jeho průběhu, ale také po jeho skončení, návrat tradičního způsobu hospodaření, především kosení a pastvy ve spolupráci s místními farmáři.

Z projektu tak nebude mít prospěch pouze příroda, ale také lidé. Z jeho přínosů budou těžit jak majitelé dotčených pozemků a místní obce, tak i široká veřejnost a návštěvníci regionu.

Na české straně se projekt věnuje těmto sedmi lokalitám evropského významu: Špidláky, Bílý kopec u Čejče, Přední kout, Kamenný vrch u Kurdějova, Přední kopaniny, Hochberk, Ječmeniště.

Pro každou z nich je vytvořena samostatná e-publikace, kde rostliny i živočichové vyprávují své příběhy. Druhy silně a kriticky ohrožené mají zelený nadpis, ty nepůvodní či invazní červený.

Pojďte si jejich vyprávění poslechnout...

ŠPIDLÁKY

Lokalita vypráví:

Tvoří mě tři samostatné kopce mezi obcemi Čejč a Čejkovice, které ční uprostřed lánů polí. Díky prudkým svahům jsem nebyla rozorána na ornou půdu nebo přetvořena do teras. V minulosti byly moje prudké svahy pouze sekány na seno anebo spásány, v čemž je nyní díky projektu pokračováno. Některé mé části však stačily i tak značně zarůst křovinami a je nutné jim navrátit původní funkční ráz.

Na moje suché stepní trávníky jsou vázané populace řady zvláště chráněných druhů včetně evropsky významných, z rostlin zejména pak pelyňku Pančičova (na fotografii níže), pro něž jsem jednou ze tří posledních lokalit výskytu v České republice, dále katránu tatarského, kriticky ohroženého hadince nachového, srpice karbincolisté, lýkovce vonného a dalších. Symbolem zdejšího jara je hlaváček jarní, jehož zlaté trsy září společně s koniklecem velkokvětým především na mých východních svazích. Prosluněné jižní svahy jsou zase od dubna posety modrofialovými květy kosatce nízkého, který zde kvete i ve své méně časté žluté formě.

Ze zajímavých zástupců hmyzu jsem domovem střevlíka uherského a kudlanky nábožné (na titulní fotografii). Na slunci zde poleťují vzácní ohniváčci černočární a otakárci ovocní. Prostřední z mých vrchů jménem Špidlák je spolu s nedalekým Bílým kopcem jedinou lokalitou v Česku, kde byl v relativně nedávné době s jistotou prokázán evropsky významný a kriticky ohrožený druh chrobák jednorohý spolu s příbuznými druhy – chrobákem ozbrojeným a dalším chrobákem *Ochodaeus chrysomeloides*.

V trnitých keřích, které mě pokrývají, hnízdí silně ohrožená pěnice vlašská a ťuhýk obecný. Staré ovocné stromy pak vyhledává strakapoud jižní.

DRVODĚLKA FIALOVÁ

Na první pohled můžu někomu připomínat čmeláka. Mé tělo je ale na rozdíl od těla čmeláčího lesklé a méně ochmýřené. Jsem ale velká, až 3 cm dlouhá, včela. Nepřehlédnete mě pro mou mohutnost a černou, trochu namodralou barvu, která se na slunci kovově leskne. Samečkové se od samic liší lomenými tykadly, které mají předposlední dva články tykadel nápadně žlutohnědé (prostě páni parádníci).

Patřím mezi včely samotářky a hnízdím v chodbičkách vydlabaných ve ztrouchnivělém dřevě, v nichž budu komůrky ze sekretu slinných žláz. Tam pak kladu vajíčka. Někdy se usadím i v dutině stromu, jindy si zase ustelu v dřevěném špalku. Přezimuji v různých škvírách ve stromech nebo ve zdi.

Jsem důležitá pro opylování rostlin – pyl přenáším na zadních holeních a také v trávici trubici. Samečci si při prvním jarním oteplení vyhlídnou kvetoucí strom, který jim poskytuje potravu. Na něm se obvykle sejde několik samečků, kteří vylučují feromon – pohlavně atraktivní látku, která upozorňuje samičky na jejich přítomnost. Žijí hlavně v teplejších přímořských oblastech, běžná jsem třeba v Chorvatsku, kde mi říkají jednoduše „*velika crna pčela*“. Dříve jsem v Česku bývala vzácná, ale jak se otepluje, posouvám se dál a dál na sever. Ač jsem docela velká, tak létání mi opravdu jde a baví mě, takže hravě překonávám i delší vzdálenosti.

HADINEC NACHOVÝ

Ve volné přírodě nás přežívá už jen stěží tisícovka, není tedy divu, že jsem kriticky ohrožený, chráněný v celé Evropské unii jako prioritní druh. Jsem jednou z nejvzácnějších rostlin České republiky, najdete mne pouze na jižní Moravě, na Špičlákách nás je jen pár kusů. V minulosti byly mé kvetoucí stvolky používány do kytic, nebo jsem byl (neúspěšně) přesazován do zahrad.

Jsem zpravidla dvouletá, statná, až metr vysoká rostlina s hroznem krvavě červených květů, kvetoucích od června do srpna. Doma jsem ve střední a jihovýchodní Evropě, na východě můj areál zasahuje přes Ukrajinu až po střední Rusko. U nás se vyskytují pouze v panonské části Moravy. Jsem teplomilný druh rostoucí na slunných lesostepních stanovištích, na suchých stráních, na výslunných pahorcích a křovinatých stráních, v lemech a světlinách teplomilných listnatých lesů. Přednost dávám vápnitým půdám.

Máte-li dostatečně bujnou fantazii, mé květy vám mohou připomínat hlavu hada s vyplazeným rozeklaným jazykem. Odtud vzešlo mé české jméno hadinec i latin-

ské *Echium* (*échion* = had). Proto mne také lidé dříve drtili a přikládali jako lék na hadí uštknutí. Pozdější průzkumy skutečně prokázaly přítomnost dezinfekčních látek.

Díky nektaru, kterým opravdu nešetřím, mne mají v oblibě včely i motýli. Trvá to však dva roky, než vyrostu v celé své kráse, první rok se objeví jen listová růžice. Dalším rokem však již na vysokém stonku postupně vykvétám červenými nebo fialově purpurovými (výjimečně bílými) květy s krásně purpurově červenými nebo fialově purpurovými tyčinkami. Hmyz z širokého okolí lákám od května až do října.

HLAVÁČEK JARNÍ

Mé rodové jméno jarní odkazuje na roční období, kdy se nejedna lokalita probarví mými květy do žluta. Zářím pak v bohatých trsech již časně z jara v dubnovém nebo květnovém slunci. Kromě žlutých květů jsou pro mne charakteristické i zvláštní nadýchané jehličkovité listy. Po odkvetení semena roznášejí po krajině mravenci. Rostu především na jižní Moravě, na Pálavě a na Hustopečsku, ale lze mě vidět i ve středních Čechách. Kdysi jsem byl považován za obtížnou rostlinu, neboť jsem jedovatý a způsoboval jsem tak problémy pasoucím se zvířatům. Ale intenzivní zemědělství mě vytlačilo do chráněných území. Dnes patřím mezi ohrožené druhy rostlin.

Latinské jméno mého rodu odkazuje na bájného *Adónise*, který svou krásu dává na obdiv jen v hezké a slunné části roku a zimu tráví v podsvětí. Svým nevšedním půvabem okouznil samotnou bohyni Afroditu, která mu z lásky pomáhala lovit zvěř v kyperských lesích. Vášně pro lov Adónise také zahubila, zemřel, když ho napadl divoký kanec, kterého postřelil. Plinius starší napsal, že na tom místě pak z krve Adónise vykvetly hlaváčky. Jméno Adonis tak neodkazuje jen na můj druh, ač jsem ze všech hlaváčků nejznámější. Odkazuje i na mého bratrance – hlaváček letní, se kterým se můžete také potkat na jižní Moravě. Barva jeho květů je oranžová, někdy se mu také říká ohníček letní.

HVĚZDNICE CHLUMNÍ

Nepotkáte mne často, vyskytuji se poměrně vzácně. Nejraději mám plně oslunné, výhřevné a sušší stráně, stepní nesečené louky a meze. Vyhovují mi vápnité půdy, které ale mohou být klidně kamenité, nebo mělké. Nejsem horský typ, raději jsem v nížinách a pahorkatinách, tak do nadmořské výšky 700 metrů.

V Česku rostu roztroušeně v teplejších oblastech kolem Prahy, v Polabí, okolo Žatce, Teplic a na střední a jižní Moravě. Jinak jsem rozšířena v západní, střední a jihovýchodní Evropě včetně evropské části Ruska, na západní Sibiři i v okolí Kavkazu.

Dorůstám až 40 cm a od července do září se zdobím fialovými květy se žlutým středem. Právě pro tyto krásná a bohatá květenství, s jemnou vůní po vanilce, mne často pěstují jako okrasnou rostlinu v zahradách a parcích. Můžete se tam se mnou setkat v mnoha barevných kultivarech od fialově modré, fialově purpurové, karmínově růžové, světle růžové, přes bílou.

Mohli byste si mě snadno splést s mou příbuznou hvězdnicí novobelgickou. Ta ovšem není tak výrazná a hezká jako já a také není v přírodě tak vzácná. Pochází ze severní Ameriky a často zarůstá krajinu jako plevel.

CHROBÁK JEDNOROHÝ

V České republice jsem patřil k nejvzácnějším broukům vůbec, dnes jsem považován za vyhynulý druh. Mým domovem byla střední a jihovýchodní Morava, historické doklady jsou z okolí Prostějova a Hovorán u Hodonína. V dřívější literatuře naleznete zmínky o mém výskytu v Bochoři u Přerova, na Kamenném vrchu u Brna a v okolí Uherského Hradiště.

Nedávné nálezy byly pouze z okolí Čejče, kde jsem byl nalezen na dvou lokalitách: Bílý kopec a Mansonova step, kde je poslední nález z roku 1999. Centrum mého rozšíření je v Panonské nížině, především v Maďarsku a Rumunsku, odkud pak zasahuje na Slovensko a do Rakouska. Jsem znám z Francie, jižního Polska, Německa a Anglie, Moldávie, severní Itálie, Sicílie, Ukrajiny, ze zemí bývalé Jugoslávie, Bulharska a Kréty. Pokud byste mě potkali, poznáte mě snadno podle toho, že samec má na čele krátký nepohyblivý roh, na štítu vpředu čtyři hrbolky a dva velké vtlaky. Hlava samice nenese roh a štít je bez výstupků a prohlubní.

Nejsem příliš velký, asi 11-15 mm, mám tělo silně klenuté kulovitěho tvaru. Zbarvení je rezavé, povrch těla je lesklý. Někdy je zbarvení sytě oranžové, ale to se jedná o čerstvě vylíhlé jedince.

KATRÁN TATARSKÝ

Díky velkému množství bílých kvítků v květenství přirozeně kulovitěho tvaru vypadají mé rostliny při pohledu z dálky jako pasoucí se ovce. Jsem nejznámějším zástupcem skupiny takzvaných stepních běžců – rostlin, které jsou výborně přizpůsobeny k šíření větrem. Suchá lodyha s květenstvím se po dozrání plodů odlomí od kořene, a jak ji vítr kutálí po stepi, postupně z nich trouse semena. Jsem až metr vysoký a vyrůstám roztroušeně v teplých otevřených stepích. Rostu v Pannonské oblasti střední Evropy a v jihovýchodní Evropě a dále směrem na východ až po západ Sibíře. Jsem znám mimo Českou republiku také z Rakouska, Slovenska, Maďarska, Srbska, Bulharska, Rumunska, Turecka, Ukrajiny a Ruska, kde nejčastěji obývám bezlesá území stepí. Severní hranice mého výskytu prochází právě Českem, kde se omezeně vyskytují v některých jižních oblastech Moravy.

Nejraději mám teplé a dostatečně osluněné stráně, meze a úhory orientované k jihu. Někdy se také nečekaně objevím v sadech, na vinicích nebo i sečených loukách. Pro zdárný růst mi vyhovují hluboké a vápnité, výživné půdy, které jsou převážně suché. Pro spolehlivé vyklíčení semen požaduji stanoviště s nesouvislou vegetací (například s narušeným drnem kopyty zvířat). Proto se často objevím v místech, kde se pasou ovce nebo kozy. S nimi mám ale mírně ambivalentní vztah, neboť jsem pro ně často rovněž chutným zpestřením jídelníčku...

KONIKLEC VELKOKVĚTÝ

Říkají o mně, že jsem dobře známý symbol jara teplých oblastí Moravy, protože z holé země už v březnu vyrůstají mé květy mezi loňskými rozpadajícími se suchými listy. Rostliny jsou napřed nízké, lodyha dorůstá v době květu dosahuje stěží 3–15 cm, ale po odkvětu do vývinu plodenství dorůstám 13–40 cm výšky.

Rostu často v bohatých porostech na slunných, především vápencových stráních, na skalních i travnatých stepích, vzácněji i v křovinách a lesních světlinách nebo také ve vinohradech a sadech. V minulosti jsem byl používán v léčitelství, můj kořen údajně spolehlivě zaháněl morovou nákazu. Pravda je, že jsem jedovatý, vytvářím látky zpomalující srdeční tep.

Ze všech našich druhů konikleců jsem právě já vyhledáván nejvíce, pro své atraktivní velké květy. Nepřesazujte mě však prosím z volné přírody. Jsem vzácný a chráněný a přesazování je v naprosté většině neúspěšné, mám lehce zranitelný dlouhý kořen. Raději si mě vypěstujte z koupených semen, ta klíčí velice dobře.

Doma jsem ve střední a jihovýchodní Evropě, u nás pouze na Moravě, nejvíce v panonské části jižní Moravy, ale byl jsem vysazen i v Českém krasu. Umím se proměnit. Od Olomouce, z Grygovských kopců, je popsána má přirozená varieta „Moravica“ s užšími úkrojky listů. A jsou popsány také odchylky u rostlin na vápencích a hadcích.

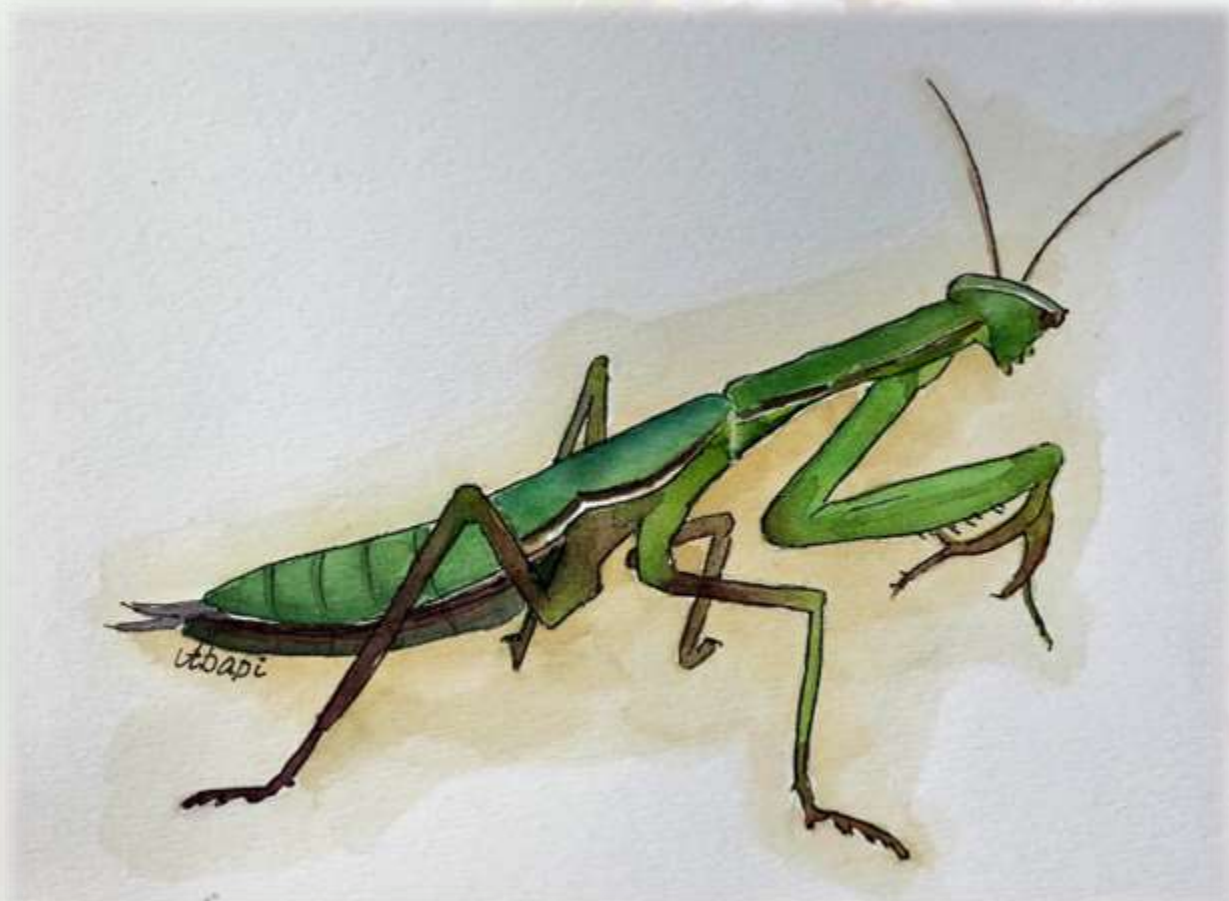

KUDLANKA NÁBOŽNÁ

Už na první pohled vás určitě zaujme můj přední pár končetin, který je skvěle uzpůsoben k uchvacování kořisti – však se jim také říká loupeživé. Tyto mé nožky fungují jako střenka zavíracího nože, kořist bleskovým sklapnutím přivřu mezi ozubenou holeň a chodidlo. Dělán to nenápadně, při lovu dokonale využívám své hnědé nebo zelené maskování a na úlovek dokážu číhat opravdu dlouho, bez jediného hnutí. Poté vystřelím své loupeživé nohy, zachytím kořist a zaživa ji sežeru. Většinou lovím drobný hmyz, třeba sarančata. Ale stává se, že při nedostatku potravy mé samičky klidně sežerou vlastního samečka, který je o dost menší.

Jsem také jedním z mála druhů hmyzu, který dokáže vnímat člověka. Jen se podívejte, jak za Vámi točím hlavu a budu se vám dívat přímo do očí...

Dříve jsme nebyly v Česku příliš rozšířené – vyskytovaly jsme se hojněji pouze v nejteplejších oblastech jižní Moravy. Ale současné oteplování podnebí mi velmi vyhovuje, a tak mohu bez obav putovat směrem na sever a severozápad, a to až do oblasti Polabí. Zavítala jsem už také do Beskyd nebo Krkonoš. Všude v Čechách jsem chráněná jako kriticky ohrožený druh.

OHNIVÁČEK ČERNOČÁRNÝ

I když se to na první pohled nezdá, patřím k čeledi modráskovitých motýlů. Mé zbarvení mi ale dalo úplně jiné jméno – patřím mezi největší ohniváčky, co v Česku žijí. Rád obývám podmáčené či bažinaté louky nebo okraje vodních toků. Žijí také na uměle vzniklých mokřadech, jako jsou strouhy, meliorační kanály, zarostlá pole nebo břehy hlinišť a pískoven. A mám rád také nedopasky na pastvinách, mé oblíbené rostliny totiž dobytku často nechutnají.

Živnými rostlinami mých housenek jsou totiž širokolisté šťovíky jako je šťovík tupolistý, kadeřavý nebo koňský. Mladé housenky vyžírají spodní stranu listu, ty starší se ve dne ukrývají na přízemní části rostliny. My motýlí dospěláci rádi vysedáváme na květinách, co kvetou růžově, jako jsou některé chrpy nebo sadec konopáč. Během roku mívám dvě generace, výjimečně i tři, jarní dospělci jsou výrazně větší než letní. Samci jsou velmi domáctí, na vhodných lokalitách se objevují mnoho let po sobě. Na proletující samice vyčkávají na osluněných vyšších rostlinách, třeba půlmetrových travách, kde sedí s rozevřenými křídly. Naopak samice jsou velmi toulavé, lze je zastihnout jednotlivě všude v krajině.

Jsem jeden z mála vzácnějších motýlů, kterým se v posledních letech docela daří. Ještě na počátku 20. století jsem býval v Česku velmi vzácný, ale okolo jeho poloviny se mi začalo dařit – paradoxně snad kvůli rozmachu dusíkatých hnojiv, které podporují právě růst mých oblíbených šťovíků.

OTAKÁREK OVOCNÝ

Nejsem rozhodně žádný drobek, rozpětí mých křídel je okolo 6-9 cm. Na křídlech mám patrné ostruhy, o dost delší než můj blízký příbuzný otakárek fenyklový. Létám velmi rychle a jsem aktivní během slunečního dne.

Samice si pro kladení vajíček vybírají spíše menší, solitérní, plně osvětlené keřiky. Vajíčka kladou jednotlivě či po dvou na listy živných rostlin. Každá housenka má tak po vylíhnutí celou rostlinu jen pro sebe. Živí se nejraději na dřevinách z čeledi růžovitých, zejména má ráda hlohy a slivoně, ale také střemchy nebo třešně mahalebky. A jsou to opravdové krasavice a navíc nebojácné! Housenka je nejprve černá s červenou kresbou, později zelená s černými pruhy a oranžovými tečkami. Při ohrožení se nahrbí, vysune dva oranžové růžky a při tom vylučuje páchnoucí výměšek.

Nejraději mám výslunné skály, skalní stepi a lesostepi, často vystavené na jih. Vyhledávám především místa s křovinatou vegetací, mám rád i zanedbané sady. Při zarůstání krajiny nás otakárků bohužel postupně ubývá. Pro udržení mých životních podmínek je nutné ponechat lesostepní charakter stanovišť. Vyhovují mi místa s rozšířenou pastvou koz, nemusí škodit ani maloplošné vypalování zapojených křovin. Patřím mezi skutečné klenoty naší fauny, jsem zákonem chráněný jako ohrožený druh.

PELYNĚK PANČIČŮV

V Česku mne najdeme na třech místech z celkově pouze deseti světových lokalit. Kromě našich jihomoravských lokalit (Špidláky, Pouzdřanská step a Dunajovické kopce), rostu ještě na šesti místech v panonské části Rakouska a na jednom místě v Srbsku, v banátské části Vojvodiny zvané Deliblatska peščara. Nejraději mám stepní trávníky na výslunných svazích a lesostepních okrajích, ideálně v pásmu pahorkatin.

Mé drobné kvítky rozkvétají v srpnu a září, někdy až počátkem října, k opylení však potřebují pyl rostliny s jiným genomem. Přenos pylu, který má krátkou životnost ovlivňovanou teplotou a vlhkostí vzduchu, obvykle zajišťuje vítr. K dozrání plodů (nažek) je dále zapotřebí dlouhý a teplý závěr vegetační sezóny. U nás kvetu jen vzácně a mé nažky bohužel prakticky nikdy nedozrávají. Jsem tak v podstatě druhem stojícím na samotné hranici své další existence, proto jsem chráněn téměř všemi existujícími legislativními normami a ochrannými úmluvami.

Své druhové jméno jsem dostal po významném srbském vědci Josifu Pančičovi (*1814, +1888). Profesor Pančič byl mezinárodně uznávaným botanikem, mineralogem, geologem, zoologem a lékařem, v pozdějším období i rektorem Bělehradské univerzity a zakladatelem bělehradské botanické zahrady. Pančič byl objevitelem desítek rostlinných druhů a několik z nich je přímo pojmenováno na jeho počest, včetně mne.

SASANKA LESNÍ

My sasanky jsme společně s koniklecí vývojově nejstarším rodem vyšších rostlin. Dříve mi říkali sasankovka, větrnice, zkráceně také sasa nebo sisi. V anglicky mluvících zemích jsem známá jako sněženka větrná (*snowdrop windflower*).

Je nás vícero druhů, především bíle kvetoucích, některé sestřenice kvetou i žlutě. Já jsem ale speciální. Už jen tím, že mé druhé jméno je trochu matoucí, protože vůbec nerostu v lese, maximálně na jejích okrajích.

Můžete mě nalézt spíše přímo na loukách nebo okrajích luk – konkrétně v suchých trávnících, na výslunných stráních i v lemech lesů a na lesních světlinách. Ráda rostu převážně na vápenci, v pásmu od nížiny do podhůří, v teplejších oblastech se vyskytuji roztroušeně, jinak ojediněle.

Oproti dobře známé sasance hajní jsem podstatně vyšší, s poměrně velkými plnými bílými květy 5-7 cm v průměru. Mám však řadu kultivarů včetně vyšlechtěných podob s obrovskými květy do zahrad. Kvetu v květnu a červnu. Dlouhé stonky květů se v noci a při zamračeném počasí sklánějí k zemi, tak jsou tyčinky i semeníky dobře chráněny před rosou a deštěm. Mám uzavřenu vzájemně výhodnou dohodu s mravenci. Mé plody nesou masitý přívěsek, jenž obsahuje pro

mravence velmi velmi lákavé a výživné látky – a tak se při jejich stěhování do mraveňištních zásobáren starají o efektivní rozšiřování mých semen.

Před několika desetiletími jsem bývala na jižní Moravě i v některých oblastech Čech poměrně hojná, v současnosti již patřím k silně ohroženým druhům naší květeny. Velké nebezpečí pro mě představuje postupný zánik mých přirozených biotopů, chemizace prostředí a také bohužel časté vyrýpávání neukázněnými skalničkáři.

TRNOVNÍK AKÁT

Jsem akát, celým jménem trnovník akát. Přišel jsem k vám ze severní Ameriky, kde se mi nedařilo zdaleka tak dobře. Musel jsem hodně bojovat o své místo na slunci s jinými stromy. Tady, v Evropě, je to pro mne mnohem snazší.

I když mohu dorůst až 30 m, jsem příbuzný vašemu hrachu, máme podobný květ. Stejně jako on a další příbuzní naší čeledi, jsme oceňováni za to, že obohacujeme půdu o dusík. Já tuto svou superschopnost ovšem využívám ještě jinak... Vázáním vzdušného dusíku prostě způsobím „přehnojení“ stanoviště a tím hubím vše v okolí. Mám potom více místa, i když za cenu života jiných rostlin.

Ale přináším také užitek! Med z mých voňavých květů je opravdu výborný, já si myslím že úplně nejlepší ze všech. A je taky nejléčivější. Mé sušené květy, čerstvá kůra i větévky jsou také léčivé, pomáhají třeba na žaludeční překyselení. Dřevo mám velmi tvrdé, používá se v nábytkářství, na stavbu plotů nebo malých člunů. V přímořských státech ze mne dělají okna a dveře, neboť jsem velmi odolný proti slanému mořskému vzduchu. Mé dřevo je také velmi výhřevné, nejvíc z běžně používaných dřev na topení.

Já vím, že vy lidé se mnou bojujete. Ne všechna místa, která se mi pro můj život líbí, se líbí i vám. Někdy si zkrátka vyberu území, kde ohrožuji rostliny sice ne tak prospěšné jako já, ale zase třeba vzácné nebo jinak krásné. Mně nevadí, když mě

někde třeba trochu víc vyřezáte, mám spoustu jiných míst, kde se mi dobře daří.

Moc bych ale si přál, kdybychom společně našli rovnováhu a já si mohl růst tam, kde jsem jen užitečný, a zároveň neškodím.

ŤUHÝK OBECNÝ

Ačkoli jsem jen o něco větší než vrabec, jsem docela odvážný nejen díky své „lupičské“ černé pásce přes oči a silnému hákovitému zobáku. Musím být, vždyť moje mláďata denně sní polovinu své váhy. Za jednu sezónu musím sehnat pro svá žravá mláďata až 4600 kusů kořisti. Lovím hlavně hmyz, pavouky nebo jiné bezobratlé. Ale umím ulovit i drobné savce, plazy, obojživelníky nebo i jiné ptáky. Kořist vyhlížím z vyvýšeného místa a chytám ji na zemi i v letu. Co nesním, často napichuji na trny keřů jako zásobu potravy do budoucna. Proto mi v Čechách lidově říkají „masojídek“ nebo „napichovač“, latinsky jsem si dokonce vysloužil rodové jméno *Lanius* – řezník.

Mám rád, když na pastvinách zůstávají i nějaké křoviny. Své hnízdo si totiž stavím nejčastěji pod ochranou ostrých trnů, třeba v trnkách či růžích. V Česku hnízdím od nížin až po hory, oblíbil jsem si otevřenou obhospodařovanou krajinu.

Jsem tažným ptákem, zimují hlavně ve východní a jižní Africe. Domů přilétám od konce dubna do počátku května, odlétám koncem července a v průběhu srpna, jednotlivě ještě i v září. Můj areál sahá od Pyrenejského poloostrova přes celou Evropu východně až do dálné Asie a jižně do kyrgyzských stepí.

VSTAVAČ NACHOVÝ

Patřím mezi naše nejvíce variabilní orchideje. To je patrné především ve tvaru a barvě mých květů, která může přecházet od bílé až po temně fialovou. Květenství je hustě pokryto až 50 květy. Určitě mne nepřehlédnete, mám totiž mezi českými orchidějemi další unikát – jsem z nich jednoznačně největší, výjimkou nejsou rostliny vysoké i 1 metr.

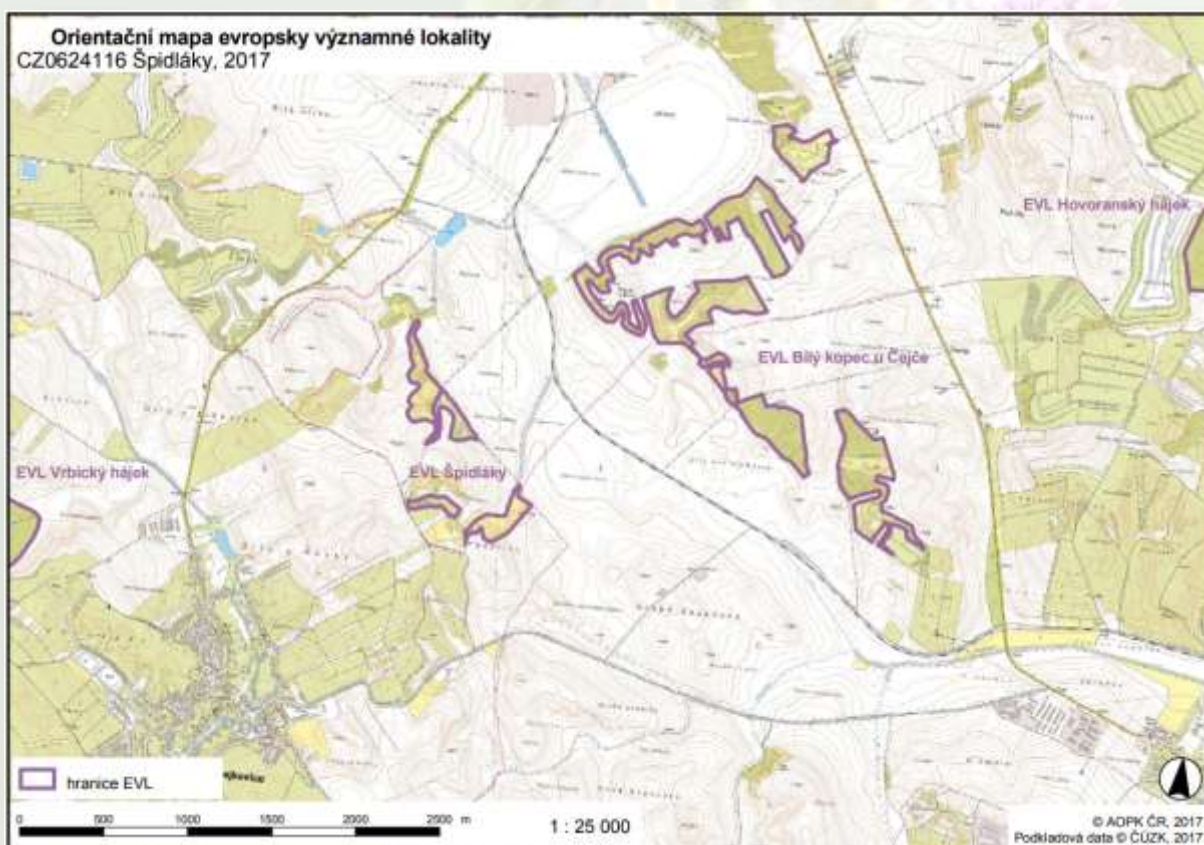
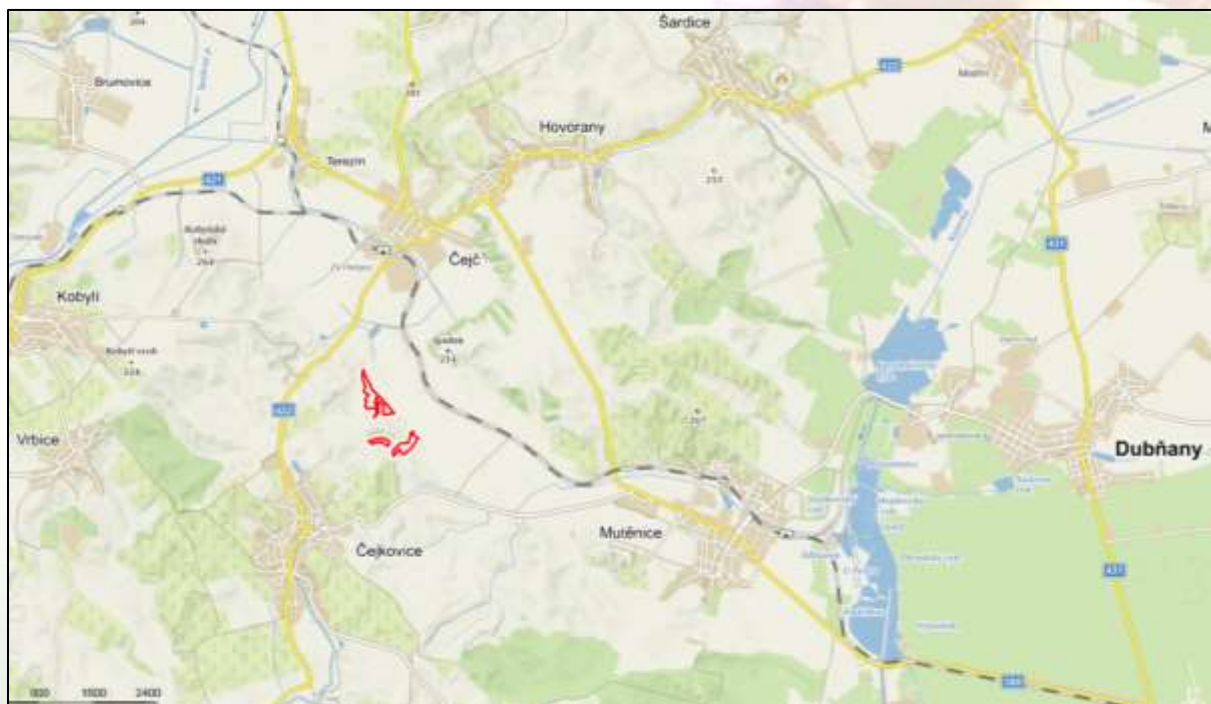
Jsem silně ohroženým druhem naší flóry, doplácím především na změnu hospodaření na biotopech (ukončení pravidelného kosení či pastvy), jejich přímou destrukci a také na vyrývání rostlin pro zahrádkářské účely.

Zajímavý je původ slova orchidej pocházející z řeckého slova *Orchis*, což znamená varle. Pojmenování vymyslel 300 let př. n. l. řecký filozof a botanik Theofrastos z Eresu na základě podobnosti kořenových hlíz orchidejí s mužskými pohlavními žlázami. Český rodový název vstavač rozvinul tuto myšlenku ještě dále a vychází z pověry o domnělých afrodiziakálních účincích hlíz. Všechny druhy našich orchidejí jsou ohrožené a zákonem chráněné, tudíž jakékoliv pokusy, ať už zahrádkářské nebo léčitelské, jsou zakázány!

UMÍSTĚNÍ

Odkaz na mapy.cz: <https://mapy.cz/s/bonotopobo>

FOTOGALERIE

Lidově zvaná fialka podle barvy květů, odborně **violka vonná**.

Do rozkvétající **piply osmahlé** právě nakukuje čmelák.

Pohled do květu modré formy **kosatce nízkého**. Na jaře vytváří na Špidlákách nádherně barevné koberce od dubna do května.

Kosatec nízký, zachycen ve formě žlutokvěté (kvete o trochu později než modro-fialová varieta). Velice vzácně se v přírodě objevuje i v bílé formě.

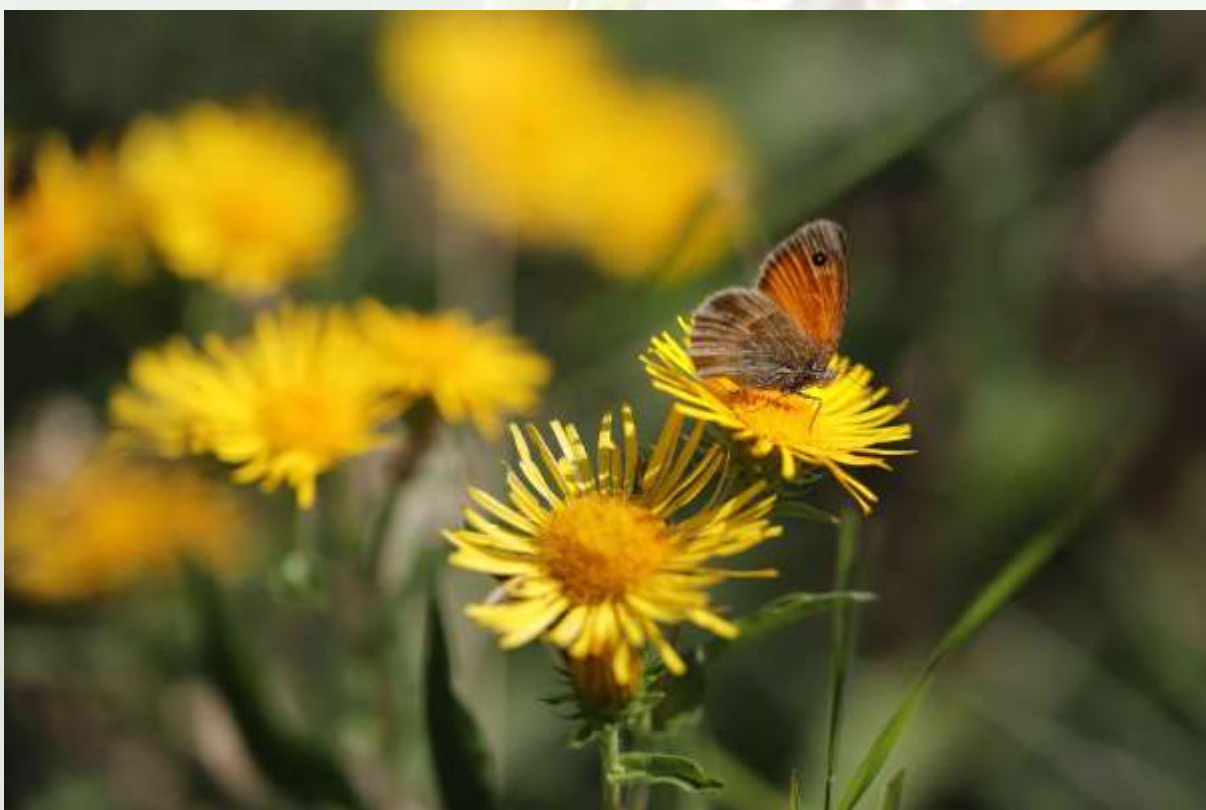
Přirozeně kulovité květenství **kattránu tatarského** může vypadat z dálky opravdu jako pasoucí se ovečka.

K podzimu se suché lodyhy **kattránu** s množstvím semen odlomí a silný vítr jejich chomáče roznáší po okolí, podobným rostlinám se říká stepní běžci.

Okáč strdivkový má rád pestrou mozaiku krajiny. Tady právě přistál na kvetoucím **rozrazilu klasnatém**.

A další okáč, tentokrát na **omanu vrbolistém**. V české krajině je oman původní druh a nejčastěji roste na světlých, travnatých stráních.

Majestátní stepní trávy, **kavyly**, najdeme pouze v nejteplejších a nejsušších částech naší republiky. Nápadné květenství má dlouhou, stříbřitě chlupatou osinu.

Kozinec bezlodyžný patří k silně ohroženým druhům naší květeny, dříve byl domácky používán k léčbě syfilidy, sloužil však také jako sladidlo a náhražka kávy.

Tato publikace byla vytvořena díky projektu LIFE17 NAT/SK/000589 „Obnova biotopů a druhů subpanonských travinnobylinných porostů“, který je podpořen z komunitárního programu LIFE Evropské unie, za podpory Ministerstva životního prostředí ČR.

Nejedná se o vědeckou publikaci. Texty jsou z části převzaty z externích zdrojů. Seznam použité literatury je na vyžádání u autorů.

Text: **Roman Barták, Ivana Mariánková
Štěpánka Konupková Kalousová**

Fotografie: **František Jaskula, archív ZO ČSOP ONYX**

Ilustrace: **Petra Fügnerová**

ZO ČSOP ONYX, 2022

www.csoponyx.cz

